

УДК 81-13

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/36-3-17>

Світлана РОМАНЧУК,

orcid.org/0000-0002-5737-2951

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри журналістики

ПВНЗ «Український гуманітарний інститут»

(Буча, Київська область, Україна) *svitlor2017@ukr.net*

Надія МИЧАК,

orcid.org/0000-0001-7672-1611

старший викладач кафедри психології та педагогіки

ПВНЗ «Український гуманітарний інститут»

(Буча, Київська область, Україна) *nadiia.mychak@gmail.com*

Тетяна ЧИЧИНА,

orcid.org/0000-0001-7126-2225

студентка II курсу гуманітарного факультету

ПВНЗ «Український гуманітарний інститут»

(Буча, Київська область, Україна) *tan.qwert30@gmail.com*

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У СЕРЕДНІХ КЛАСАХ

У статті проаналізовано методологію вивчення української мови у середніх класах. Автори розглядають причини низької активності учнів під час уроків і пропонують методи, що сприяють кращому засвоєнню матеріалу, класно-урочної системи, яка покликана реалізувати здібності учнів, розвинути їх інтелектуальні можливості. З цією метою С. Романчук і Т. Чичина пропонують застосовувати інтерактивні методи, які їм розглядають у праці.

Для активізації пізнавальної діяльності розробляються все нові методи та прийоми. Ефективність наявних засобів різна та змінюється під впливом часу. Нині педагог повинен володіти сучасними ефективними методами для активізації учнів у процесі навчання. Це стосується різних вікових категорій і сфер знань.

Дослідження проводилося у два етапи. На першому було обрано фактичний матеріал для написання наукової праці – викладання української мови та літератури у 5-8 класах у шкільному приватному закладі міста Кам'янка-Дніпровська Запорізької області «Лицей «Живе Каміння» студенткою Українського гуманітарного інституту Чичиною Тетяною Олександрівною, яка здобуває вищу освіту за спеціальністю «Початкова освіта». На другому етапі – обґрунтовано інтерактивні методи вивчення української мови для учнів середніх класів. Для активізації навчального процесу Чичина Т. О. використовує такі методи: «Відтягнута відгадка», «Диктант-аналог», «Своя опора», «Спіймай помилку», «Ану повчтелюй», «Опитування ланцюжком», «Кросворд», рольові ігри «Що?, Де? Коли?», «Брейн-ринг» та інші.

У зв'язку з тим, що діти останніми роками більше часу проводять вдома із гаджетами, дистанційне навчання набирає обертів, а кількість членів сім'ї, частіше за все, невелика, вони просто не можуть оцінити, що грає по-справжньому можна й під час навчання. Процес пізнавальної активності у таких випадках найкращий. Запропоновані у нашій праці інтерактивні методи викладання сприятимуть активізації навчального процесу школярів і розвиватимуть розумову та фізичну здатність реалізовувати свої задатки.

Ключові слова: українська мова, інтерактивні методи, активізація навчальної діяльності.

Svitlana ROMANCHUK,

orcid.org/0000-0002-5737-2951

Candidate of Philological Sciences,

Associate Professor at the Department of Journalism

Ukrainian Institute of Arts and Sciences

(Bucha, Kyiv region, Ukraine) *svitlor2017@ukr.net*

Nadiia MYCHAK,

orcid.org/0000-0001-7672-1611

Senior Lecturer at the Department of Psychology and Pedagogy

Ukrainian Institute of Arts and Sciences

(Bucha, Kyiv region, Ukraine) *nadiia.mychak@gmail.com*

Tatiana CHICHINA

orcid.org/0000-0001-7126-2225

Second-year Student at the Faculty of Humanities

Ukrainian Institute of Arts and Sciences

(Buchach, Kyiv region, Ukraine) man.qwert30@gmail.com

INTERACTIVE STUDY METHODS OF THE UKRAINIAN LANGUAGE IN THE MIDDLE CLASSES

The article analyzes the methodology of studying the Ukrainian language in middle grades. The author considers the reasons for low student activity during lessons and offers methods that promote better learning, because the classroom system is designed to realize the abilities of students, to develop intellectual abilities. To this end, S. Romanchuk and T. Chichina proposes to use interactive methods, which he considers in the proposed work.

To intensify cognitive activity, new methods and techniques are being developed. The effectiveness of available tools varies and changes over time. Today, the teacher must have modern effective methods to activate students in the learning process. This applies to different age categories and areas of knowledge.

The study was conducted in two stages. The first selected factual material for writing our research paper – teaching Ukrainian language and literature in grades 5-8 in a private school in Kamyanka-Dniprovsk, Zaporizhia region Lyceum "Living Stones" student of the Ukrainian Humanities Institute Chichina Tatiana Alekseevna, who is graduating education in the specialty "Primary Education". At the second stage, interactive methods of learning the Ukrainian language for middle school students are substantiated. To intensify the educational process Chichina T. O. uses methods such as "Delayed guess", "Dictation-analogue", "Your support", "Catch a mistake", "Teach Ana", "Chain poll", "Crossword", role-playing games "What? Where? When?", "Brain Ring" and others.

Due to the fact that children in recent years spend more time at home with gadgets, distance learning is gaining momentum, and the number of family members is often small, children simply can not appreciate that you can really play and under training time. The process of cognitive activity in such cases is the best. The interactive teaching methods offered in our work will promote the activation of the educational process of schoolchildren and will develop the mental and physical ability to realize their talents.

Key words: Ukrainian language, interactive methods, activation of educational activity.

Постановка проблеми. Згідно із Законом України про освіту, «метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства» і кожен педагог має своєю ціллю забезпечити високий рівень навчально-виховного процесу. А це можливо, коли учні зацікавлені процесом навчання та беруть в уроках активну участь.

Сучасна система освіти вимагає від вчителя володіння різними методами навчання. Окрім класичних, особливу увагу слід звернути на ті засоби та прийоми, що активізують роботу учнів на уроці. Такими нині є інтерактивні методи викладання. З огляду на вимушене онлайн-навчання, вчителю-предметнику варто врахувати вікові психологічні параметри учнів, які здебільшого під примусом батьків або рідних виконують поставлені перед ними завдання. Тому в таких умовах зацікавити дітей вивчати українську мову досить важко, адже в середніх класах вони майже всі гіперактивні, мають розсіяну увагу і, що найприкріше, не завжди вчитель для них є авторитетом. Тому педагогові насамперед необхідно докласти чимало зусиль для того, щоб налагодити контакт зі здобувачами освіти, а вже потім «декорувати» уроки різними методами.

Для активізації пізнавальної діяльності розробляються все нові методи та прийоми. Ефективність наявних засобів різна і змінюється під

впливом часу. Нині педагог повинен володіти сучасними ефективними методами для активізації учнів у процесі навчання. Це стосується різних вікових категорій і сфер знань. Оволодіння українською мовою у 5-8 класах не є винятком, тому пошук ефективних методів активізації учнів під час вивчення української мови у 5-8 класах є досить актуальним.

Аналіз досліджень. Проблема активності пізнавальної діяльності знайшла відображення у роботах вітчизняних педагогів Л. І. Карміної, Л. В. Рачкової, Є. М. Рябчинської, В. О. Тюріної та інших. Чинники, які впливають на підвищення пізнавальної діяльності та активності, вивчали М. С. Вартанян, Н. Ф. Талізіна й інші.

Питання активізації пізнавальної діяльності учнів на уроках української мови розглядає у своїй праці К. І. Пінчук (Пінчук, 2019). На її думку, найефективнішими засобами підвищення інтересу в учнів до знань є використання елементів інтерактивного навчання. У своїй практиці вона віддає перевагу таким методам, як рольова гра, дискусія, евристична бесіда та метод проектів.

С. В. Колодич у своїй праці (Колодич, 2019) теоретично обґрунтовує проблеми активізації пізнавальної діяльності учнів на уроках української мови та розглядає методи активізації, які базуються на пізнавальних і ситуаційних завданнях.

Багато різних методів і шляхів активізації пізнавальної діяльності учнів на уроках української мови вивчає у своїй роботі Я. М. Стойко (Стойко, 2016).

Мета статті – проаналізувати інтерактивні методи вивчення української мови в середніх класах як засоби активізації роботи на уроці.

Виклад основного матеріалу. Класно-урочна система вимагає побудувати роботу так, щоб учні змогли реалізувати свої здібності, інтелектуально розвиватися, щоб у майбутньому стати успішними фахівцями. На нашу думку, найкращим у такому випадку є застосування інноваційних підходів. Вчителю потрібно звичайний урок перетворити в інтерактивний, застосовуючи різні методи.

Насамперед обґрунтуємо сутність інтерактивного підходу. Він полягає у тому, що навчальний процес відбувається в постійній активній взаємодії учнів. І вчитель, і учень є рівноправними суб'єктами навчання. Інтерактивні підходи базуються на моделюванні життєвих ситуацій, використанні різних ігор, спільному вирішенні окреслених проблем. Саме завдяки роботі у групах учні мають змогу сформувати лідерські здібності, навчитися працювати в колективі, прислухатися до думок інших членів команди. У такому віці школярам важливо знайти себе, визначити свої сильні та слабкі сторони. Ми переконані, що зазначений напрям організації навчального процесу сприятиме становленню успішної мовної особистості.

У цій науковій розвідці ми розкриємо інтерактивні методи, що використовуються на уроках вивчення української мови в середніх класах. Спостереження над роботою учнів під час таких уроків дають підстави стверджувати, що таким чином їм вдається краще засвоїти матеріал. Крім того, вчитель та учень деколи навіть міняються ролями: учень стає лідером групи і «навчає» своїх однолітків. Звичайно, на такому уроці трохи шумно. Але автори статті не вважають це проблемою, адже краще, щоб учні були активними, створювали робочий шум, не боялися висловлювати свої думки, аніж, щоб у класі була ідеальна тиша, але діти сумували.

У теорії й практиці існують різні підходи до розуміння інтерактивного навчання. Зокрема, практичні працівники початкової школи, автори сайту «Лицем до дитини» (авторська назва) на основі власного розуміння сутності інтерактивності інтерактивне навчання розуміють як таке, яке дає змогу учням спільно, взаємно, обопільно та вкупі, жваво, енергійно й рухливо займатися під час навчального процесу (рис. 1).

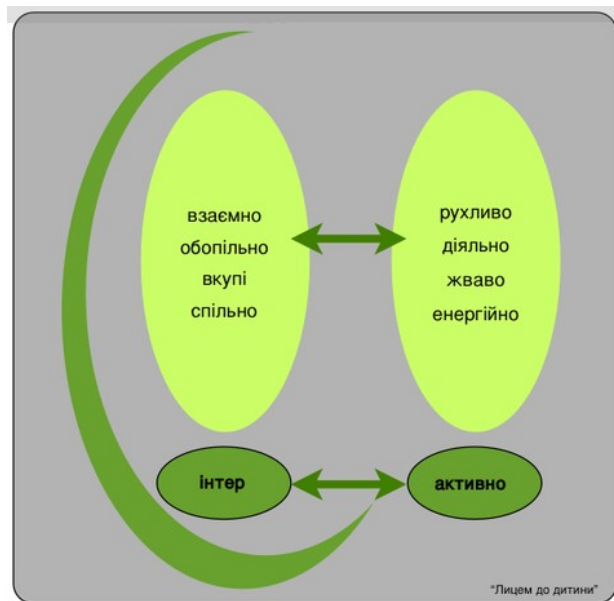

Рис. 1. Сутність інтерактивності

Джерело: <https://www.lycem-do-dytny.com/interaktyvni-metody-navchannia>

Психологічно між учнями переважає доброзичливе ставлення. На початку та по закінченню семестру діти налаштовані на спільну роботу з вчителем і показують досить високі результати. Вважаємо, що використання деяких методів із педагогічної майстерності допоможе у підтримці активного пізнавального інтересу в учнів.

Цілком слушною вважаємо думку Н. В. Кудикіної про значення інтерактивних форм і методів: «Методичне забезпечення інтерактивного навчання ґрунтується на діалогічній взаємодії суб'єктів навчання, яка реалізує суб'єкт-суб'єктну взаємодію учасників педагогічного процесу, їхню самоактуалізацію і самоорієнтацію. Інтерактивне навчання в такому разі передбачає перетворення суперпозиції вчителя й субординізованої позиції учня в особистісно рівноправну позицію» (Кудикіна, 2017: 8). Вона й дає дитині можливість бути суб'єктом навчальної діяльності, що сприяє практичній реалізації її прагнення до саморозвитку, самоствердження. Визначальну роль в інтерактивному навчанні з огляду на реалізацію особистісно-орієнтованого підходу до дитини має соціокультурний діалог у системі «педагог – учень», що будується на основі її розуміння, прийняття і визнання.

Фактичним матеріалом для написання нашої наукової праці слугувало викладання української мови та літератури у 5-8 класах у шкільному приватному закладі міста Кам'янка-Дніпровська Запорізької області «Лицей «Живе Каміння». Ми звернули увагу на пасивність учнів під час

навчального процесу. При цьому відповідність типу, структурі, методам і прийомам уроку була здійснена, здоров'язбережувальної функції навчально-виховного процесу дотримано.

Сучасні педагоги М. С. Варталян, С. В. Колодич у своїй практиці широко використовують різні методи активізації учнів у вивченні української мови. Т. Чичина широко продукує такі з них:

Метод «Відтягнута відгадка». Це гарний складник проблемного навчання. Вчитель під час уроку задає загадку і каже, що відгадку діти почують за хвилину до кінця уроку. Активність учнів зберігається, тому що зберігається інтрига.

Метод «Диктант-аналог». Вчитель називає слова, а діти записують у зошит аналогічні слова з такими ж орфограмами, а потім пояснюють їх написання.

Метод «Своя опора». Вчитель дає групі сильних школярів творче домашнє завдання, щоб вони склали на аркуші великого формату схему-опорний конспект вивченої теми. Потім на уроці інші учні відповідають по вивченій темі за допомогою цієї схеми, а її автори їм допомагають.

Метод «Спіймай помилку». Вчитель при викладанні матеріалу навмисне робить помилку та просить учнів знайти її.

Метод «Ану повчителю!». Вчитель призначає одного з учнів підготуватися до наступного уроку, щоб він міг замість вчителя викласти новий матеріал.

Метод «Опитування ланцюжком». За цього методу передбачається розгорнута та логічно зв'язана відповідь. Вчитель просить відповісти спочатку одного учня, потім перериває його у будь-якому місці та просить іншого учня продовжити відповідь, а потім ще одного.

Метод «Кросворд». Вчитель готує сам або дає завдання сильним учням підготувати кросворд по темі, а потім використовує його на уроці для інших учнів.

Досвід роботи вчителем у школі переконує, що важливим інтерактивним методом також є гра. Доведено, що цікаві ігрові заняття підвищують ефективність сприймання учнями навчального матеріалу,

вносять елементи цікавості, наповнюють позитивними почуттями і підвищують рівень успішності учнів. В. О. Сухомлинський наголошував: «Гра – це величезне світле вікно, крізь яке в духовний світ дитини вливається життєдайний потік уявлень, понять про навколишній світ. Гра – це іскра, що засвічує вогник допитливості. То що ж страшного у тому, що дитина вчиться писати граючись, що на якомусь етапі інтелектуального розвитку гра поєднується із працею» (Сухомлинський, 1977: 95).

Нам імponує думка Я. А. Коменського про навчання у грі: «Альфою і Омегою нашої дидактики нехай буде пошук і відкриття способу, за якого б вчителі менше навчали, а учні – більше б навчалися» (Коменський, 1965: 162).

Гра «Що? Де? Коли?». Учні читають текст, а потім формулюють до нього шість журналістських питань: що? де? коли? чому? як? навіщо?

Метод «Рольової гри». Під час уроку учні беруть на себе різні соціальні ролі.

Гра «Брейн-ринг». Клас ділиться на дві команди. Вони по черзі виконують завдання і отримують оцінки за кожне з них. Судьями можуть бути інші вчителі.

Дослідивши методи педагогічної майстерності, бачимо, що важливу роль має мотивація теоретичного та практичного виучуваного матеріалу та активізація діяльності учнів, залучення їх у процес самостійного пошуку.

Висновки. У зв'язку з тим, що діти останніми роками більше проводять часу вдома із гаджетами, дистанційне навчання набирає обертів, а кількість членів сім'ї, частіше за все, невелика, діти просто не можуть оцінити, що грати по-справжньому можна й під час навчання.

Запропоновані у нашій праці інтерактивні методи викладання сприятимуть активізації навчального процесу школярів. На нашу думку, вони також розвиватимуть розумову й фізичну здатність реалізовувати свої задатки. Подальший розгляд зазначеної наукової проблеми вбачаємо у з'ясуванні психолінгвістичних чинників, які впливають на процес пізнавальної діяльності дитини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Варталян М. С. Педагогические условия формирования познавательных интересов у подростков (на материале биологических наук и физической культуры) : автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. пед. наук. 13.00.01. Ереван, 1992. 21 с.
2. Колодич С. В. Активізація пізнавальної діяльності на уроках української мови та літератури. Рівне, 2019. 63 с. URL: <https://vseosvita.ua/library/aktivizacia-piznavalnoi-dialnosti-na-urokah-ukrainskoi-movi-ta-literaturi-178231.html>.
3. Коменський Я. А. Великая дидактика : Избр. соч. Москва : Педагогика, 1965. 596 с.
4. Кудикіна Н.В. Інтерактивні форми і методи навчання української мови в початкових класах шкіл із російською мовою викладання: теорія і методика. Київ : Видавничий дім «Сам», 2017. 128 с.
5. Пінчук К. І. Активізація пізнавальної діяльності учнів на уроках української мови та літератури. URL: <https://naurok.com.ua/aktivizaciya-piznavalno-diyalnosti-uchniv-na-urokah-ukra-nsko-movi-ta-literaturi-102877.html>.

6. Рачкова Л. В. Управління навчально-пізнавальною діяльністю школярів у процесі вирішення ними дидактичних ситуацій : автореф. дис. на здоб. ступ. канд. пед. наук. 13.00.01. Харків, 1996. 23 с.
7. Рябчинська Є. М. Організація навчально-пізнавальної діяльності школярів в умовах комп'ютерного навчання : автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. пед. наук. 13.00.01. Харків, 1994. 24 с.
8. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. Вибрані твори: у п'яти томах. Київ : Рад. школа, 1977. Т. 3. 95 с.
9. Стойко Я. М. Активізація пізнавальної діяльності учнів на уроках української мови і літератури, 2016. URL: <https://yaroslavastoiko.wordpress.com/2016/03/20/активізація-пізнавальної-діяльності/>

REFERENCES

1. Vartanian M. S. (1992) Pedagogicheskiye usloviya formirovaniya poznatelnykh interesov u podrostkov (na materyale biologicheskikh nauk y fizycheskoy kultury [Pedagogical conditions of formation of cognitive interests at teenagers (on a material of biological sciences and physical culture)]. Avtoref. dys. na soysk. uchen. step. kand. ped. nauk. 13.00.01. Erevan, 1992. 21 p. [in Russian].
2. Kolodych S. V. (2019) Aktyvizatsiia piznavalnoi diialnosti na urokakh ukrainskoi movy ta literatury. [Activation of cognitive activity in the lessons of Ukrainian language and literature]. Rivne, 2019. 63 p. URL: <https://vseosvita.ua/library/aktivizacia-piznavalnoi-dialnosti-na-urokah-ukrainskoi-movi-ta-literaturi-178231.html> [in Ukrainian].
3. Komenskiyi Ya. A. (1965). Velykaia dydaktyka. Great didactics: Yzbr. soch. Moskva : Pedagogika, 1965. 596 p. [in Russian].
4. Kudykina N. V. (2017). Interaktyvni formy i metody navchannia ukrainskoi movy v pochatkovykh klasakh shkil iz rosiiskoiu movoiu vykladannia: teoriia i metodyka. [Interactive forms and methods of teaching the Ukrainian language in primary schools with Russian as the language of instruction: theory and methodology]. Kyiv : Vydavnychiy dim "Sam", 2017. 128 p. [in Ukrainian].
5. Pinchuk K. I. (2019). Aktyvizatsiia piznavalnoi diialnosti uchniv na urokakh ukrainskoi movy ta literatury. [Activation of cognitive activity of students in lessons of Ukrainian language and literature]. URL: <https://naurok.com.ua/aktivizaciya-piznavalno-diyalnosti-uchniv-na-urokah-ukra-nsko-movi-ta-literaturi-102877.html> [in Ukrainian].
6. Rachkova L. V. (1996). Upravlinnia navchalno-piznavalnoiu diialnistiu shkolariv u protsesi vyrishennia nymy dydaktychnykh sytuatsii. [Management of educational and cognitive activity of schoolchildren in the process of solving didactic situations by them] : avtoref. dys. na zdob. stup. kand. ped. nauk. 13.00.01. Kharkiv, 1996. 23 p. [in Ukrainian].
7. Riabchynska Ye. M. (1994). Orhanizatsiia navchalno-piznavalnoi diialnosti shkolariv u umovakh kompiuternoho navchannia. [Organization of educational and cognitive activities of schoolchildren in terms of computer learning] : avtoref. dys. na soysk. uchen. step. kand. ped. nauk. 13.00.01. Kharkiv, 1994. 24 p. [in Ukrainian].
8. Sukhomlynskiy V. O. (1977). Sertse viddaiu ditiam [I give my heart to children]. Vybrani tvory: v 5 tomakh. Kyiv : Rad. shkola, 1977. Т. 3. 95 p. [in Ukrainian].
9. Stoiko Ya. M. (2016). Aktyvizatsiia piznavalnoi diialnosti uchniv na urokakh ukrainskoi movy i literatury. [Activation of cognitive activity of students in lessons of Ukrainian language and literature]. URL: <https://yaroslavastoiko.wordpress.com/2016/03/20/активізація-пізнавальної-діяльності/>